

L'últim savi

Em considero afortunat d'haver pogut compartir amistat amb homes extraordinaris com Lluís Calderer, Josep Maria Aloy o, naturalment, el recentment desaparegut Josep Tomàs Cabot, una de les veus narratives més interessants de les darreres dècades i persona d'una enorme qualitat humana.

Il·lustració: Anna Crespo

Formar part de l'òrbita literària, o de l'univers intel·lectual i cultural en general, té un avantatge generacional indiscutible: un cop traspassada la primera i abrandada joventut en què cal acarnissar-se contra allò que han fet els que t'han precedit, les diferències d'edat s'esborren. Així, de la mateixa manera que en el camp de les lletres et consideren jove fins a la quarantena, és fàcil anar conreant l'amistat de persones amb qui et portes una bona colla d'anys i que, per edat, uns podrien ser els teus pares i altres els teus fills.

Fa uns quants anys, al llarg d'una conversa sobre la versemblança i el realisme en la narrativa, l'amic Tomàs Cabot es mostrava fervent defensor de no desafiar mai allò que científicament està demostrat. Confessava que, ja de petit, no li agradaven les històries fantàstiques en què els animals parlaven o actuaven com a humans. Havíem sortit a parlar de Rússia -ell era un gran russòfil? i, inevitablement, va sortir a col·lació la literatura russa i va confessar-se admirador d'autors d'abans i de després de la Revolució, amb especial predilecció per Tolstoi. Dostoievski no li agradava tant, perquè el trobava un xic massa fantasiós. A partir d'aquí, vam parlar del realisme en la narrativa i es va mostrar escèptic a narrar tot allò que no tingui una base científica i un raonament lògic. Vam relacionar el tema amb la literatura infantil, que sovint presenta situacions impossibles o absurdes, amb elements fantàstics, escenes surrealistes o animals garlaires.

La fantasia en la ficció

Ell renegava de la fantasia -no pas de la imaginació, és clar- i jo intentava defensar el valor literari que pot tenir un text no necessàriament racional i científic. Mentre rebatia els meus arguments, em va assegurar que ell, quan era un nen, trobava que els contes infantils no tenien sentit, que no hi havia res de racional en una història com *La Caputxeta Vermella*, on un llop parla, es menja una nena i la seva àvia i després les recuperen totes dues de la panxa de l'animal. Llavors li vaig demanar qui li explicava els contes, a ell, quan era petit? Va dubtar un instant abans de reconèixer que a ell, quan era petit, tot i que vivia en una casa on els llibres no hi faltaven, en una família acomodada amb un pare metge i una mare que descendia d'una nissaga important a la ciutat, mai no li explicaven contes, ni realistes ni fantàstics. I aleshores li vaig confessar que, justament, la meva passió per la literatura, especialment per la narrativa, prové d'abans de saber llegir, de quan, tot i haver crescut en una família humil on els adults amb prou feines havien anat a escola, de petit tenia la sort de comptar amb la proximitat de persones que m'explicaven contes i els sabien explicar molt bé. Una mica a contracor, va reconèixer que aquesta mancança en la seva infantesa potser havia influït en la seva manera de percebre la fantasia en la ficció.

Ell i jo veníem de mons diferents, ens portàvem quasi quaranta anys i teníem interessos força allunyats. Tot i així, l'òrbita literària ens havia fet amics i per a mi, aquesta circumstància, ha estat un privilegi.

Des del 2007 no publicava ficció. Manifestava que se sentia pessimista i escèptic, més sincer i descarat que abans, menys diplomàtic, menys respectuós. Pensava que, en cas de posar-s'hi, hauria fet novel·les cíniques, barroeres i estripades. Algun cop li vaig dir que, potser justament per això, hauria valgut la pena que s'hi hagués posat!

Tertúlies literàries

En vam tenir unes quantes, de converses com aquestes, quan el Jordi Estrada i jo l'anàvem a veure a casa i ell treia una ampolla whisky del bo. Associava la tertúlia literària a la ingestió -cal aclarir que moderada- de destil·lat escocès i això el transportava a l'època enyorada en què, entre els anys cinquanta i vuitanta, havia freqüentat alguns cercles i personalitats selectes de la vida cultural barcelonina. Em sembla que el gust del whisky quedarà gravat en la nostra memòria gustativa, associat a les visites a Josep Tomàs Cabot, no pas perquè en beguéssim gaire, sinó perquè era l'únic lloc on en bevíem.

Quan conversàvem, no sempre estàvem d'acord, però un acabava rendint-se a l'evidència que el bagatge humà, literari i intel·lectual d'aquell home savi era molt superior al bagatge de qualsevol dels qui el visitàvem. Cada cop que parlava, impartia una lliçó d'història, de literatura o de vida. Perquè Josep Tomàs Cabot era un humanista, un erudit d'aquells que ja no en queden. Potser el darrer dels grans savis que saben de tot, capaç de dissertar, amb autoritat, sobre temes tan diversos com ciència, tecnologia, medicina, història, música o, naturalment, literatura.

Els darrers anys, sense poder sortir de casa, rebia agraït la visita de coneguts i amics, i acceptava amb bonhomia el reconeixement que li professàvem. Es lamentava d'haver perdut els amics de joventut -havia freqüentat personalitats destacades del món cultural dels seixanta i dels setanta, com Néstor Luján, Horacio Sáenz Guerrero o Josep Maria Ainaud de Lasarte- i es conformava amb la companyia dels amics que havia fet de gran, després que, jubilat, va tornar a Manresa. A casa seva sovint coincidíem amb el seu editor i amic, el Jaume Huch, o amb l'historiador Joaquim Aloy, amb el qual, a més, eren parents. Però també amb altres amics desvinculats del món de la literatura o de la cultura, que li tenien afecte i li anaven a fer una estona de companyia.

L'obra

L'obra de Josep Tomàs Cabot -sobretot la narrativa, però també la periodística- té un valor indiscutible, que radica sobretot en el perfil insòlit de l'autor. Perquè Tomàs Cabot ha estat un exemplar únic en la seva espècie: melòman fins al moll de l'os, metge que no va exercir mai, periodista especialitzat amb la divulgació històrica i científica, expert en música clàssica, filòleg rigorós i escriptor vocacional. Home de lletres i de ciències. Jugava amb unes eines, uns coneixements i

una sensibilitat que no sé pas si trobaríem en cap altre escriptor.

Qui, sinó ell, podia escriure novel·les com *L'inesperat arcàngel del matí*, que parla dels primers cirurgians tardomedievals i que, per tant, demana els coneixements del metge, la saviesa de l'historiador i la força literària del novel·lista? Qui, sinó ell, hauria pogut escriure una novel·la com *Els miralls de Schubert*, que recrea una època i una música i, al mateix temps, s'endinsa en el món de les malalties mentals? Qui, sinó ell, hauria pogut construir personatges tan sòlids com la Lliberta per fer-li recórrer el període que va de principis del segle XX fins a la crua postguerra?

Josep Tomàs Cabot no va ser un metge, un melòman o un historiador amb aficions literàries, sinó un escriptor amb coneixements rigorosos de medicina, de música i d'història. I això va imprimir un caràcter únic a la seva narrativa. Per a alguns, a més, Tomàs Cabot va ser un mestre i un referent, a més d'un bon amic. Si bé, com diu el tòpic, ningú no mor del tot mentre se'n conserva el record, en el cas d'un escriptor en queda, a més, l'obra. I en el cas concret de Josep Tomàs Cabot qualsevol lector té a l'abast la seva *Narrativa catalana completa* en cinc volums, que tan bellament va publicar L'Albí entre el 2018 i el 2020. Una obra narrativa que demana ser coneguda i reconeguda.